

Q. D. O. M. B. V.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
PHRENITIDE

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO

GVILIELMO HENRICO

*DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM
ANGARIAE WESTPHALIAE RELIQVA*

PRAESIDE

IOANNE ADOLPHO WEDELIO

*PHILOS. ET MED. D. PRAXEOS ET CHIMIAE P. P. ORD.
SERENISS. SAX. DVC. CONSIL. AVLICO ET ARCHIA-
TRO ET ACAD. NAT. CVRIOS. COLLEGA*

PATRONO ET PRAECEPTORE SVMMA PIETATE COLENDO

PRO LICENTIA

*GRADVM DOCTORIS INSIGNIA ET PRIVILEGIA
MORE MAIORVM RITE CONSEQVENDI*

PVBLCO ERVDITORVM EXAMINI SVBMISSA

AB AVCTORE

CHRISTOPH. FRIDERICO KÜHNEO

ISENACENSI

AD D. AVGVST. AN. MDCCXXXVI.

LOCO ATQVE HORIS CONSVETIS.

ol. spec. IENAE LITTERIS IO. FRIDERICI RITTERI

0, 28

Morb spec 852

§. I.

DPHRENITIS est delirium perpetuum cum febre acuta, ab inflammatione menyngis piæ, & substantiæ corticosæ cerebri, proueniens. Delirium adesse sensibus manifestum est, loquuntur enim & faciunt absurda phrenitici, & ideo generis loco ab antiquis iam temporibus est positum, quod in quamplurimis adfectibus aliis vsitatum est, vt essenziale symptoma genus constituat. Differentia specifica primo a continuitate delirii desumta est. Occurrunt enim alia quoque in febribus deliria, quæ non sunt perpetua vel continua, sed per interualla magis adfligunt. Hæc autem non sunt phrenitica, sed tunc demum, si perpetua sint & reliquas dictas habent conditiones. Fit quidem aliquando, sed rarius, vt phrenitici etiam lucida quædam habeant interualla, vbi recte loquuntur & agunt, sed exigua hæc sunt, magisque in iis occurrunt, in quibus curatio bonum effectum edit, vnde salutis spes magis adfulget, si talia appareant interualla. Vltcrius differentiam specificam habet a febre acuta, simul coniuncta. Dantur enim deliria sine febre, quæ plane huc non pertinent, vt mania, licet huic quidam febrim comitem

tem adsignent, & melancholia, aliaque. Nisi ergo febris acuta vna sit præsens, pro phrenitide haberi nequit. Potest tamen hæc febris etiam esse maligna, & sic aliquando incautos decipere, ac si abesset, genuini autem medici hanc deprehendere & cognoscere valent, & si maxime ita latitet, vt etiam hi eandem perspicere non possint, tamen eam respiciunt in curatione tam diu, donec periodus huius sit præterlapsa. Tandem differentiam specificam causa præbet, inflammatio nempe menyngis piæ, & partis corticosæ cerebri. Hæc si absit, phrenitis proprie dicta non est, sed ad aliam classem deliriorum pertinet.

§. II.

Tria itaque in phrenitide occurrunt essentialia, delirium perpetuum, febris acuta, & inflammatio menyngis piæ & substantiæ corticalis cerebri, adeoque morbus adest compositus. Delirii subiectum est substantia cerebri medullaris, vt omnium deliriorum; febris acutæ subiectum est massa sanguinea; & inflammationis menynx pia, & substantia cerebri corticosa. Delirii subiectum est substantia cerebri medullaris, quia sensuum internorum sedes est, qui a spiritibus, ibi hærentibus, rite peragi debebant. Delirium autem nihil aliud est, quam aberratio sensuum internorum, inprimis phantasiæ, hinc & memoriæ, & aliquando sensus communis. Anima autem rationalis, seu mens, proprie delirii subiectum non est, sed ideo tantum, vt actiones suas debite præstare haud queat, impeditur, quia organon eiusdem, seu spiritus, vitium ceperunt, quod alibi euictum est satis.

§. III.

Febrem in massa sanguinea locum suum habere, nemo, quantum sciam, negauit vnquam. Inflammationis autem hic præsentis subiectum esse menyngem piam

piam, & corticosam cerebri substantiam, hodie vix aliquis dubitauerit, cum, vasa arteriosa, ad cerebrum abeuntia, non nisi per menyngem hanc illuc peruenire & distribui, notissimum sit; nec de substantia cerebri corticosa dubium habebunt, qui ex *Ruyfchii* oculari demonstratione conuicti sunt, hanc mere esse vasculosam, nullasque ibi glandulas reperiri. Id tamen desiderari adhuc posset, quod menynx dura omissa sit in definitione, quæ tamen in phrenitide defunctis inflammata fuit deprehensa. Verum, vt non negamus, hoc fieri, & quidem sæpius, in hoc malo, ita deprehendere haud valemus, menyngis duræ inflammationem phrenitidis causam esse, cum ex hac membrana nullus sanguis immediate ad cerebrum penetret, sed ea sanguinem venosum, ex cerebro refluum, in sinus tantum recipiat; imo, ne ex his, semel receptus, vrgeri iterum versus cerebrum pressione, aut alia vi, queat, singularis venarum cerebri in hos sinus insertio faciat. Potest tamen duræ menyngis inflammatio coniuncta febrim simul fouere, eamque augere, imo etiam excitare, nisi statim primo in principio morbi adsit.

§. IV.

Nexus horum morborum magis patebit, si causas eorundem habeamus cognitatas. Delirium itaque, in motu spirituum præternaturali cum consistat, quo menti ideæ peregrinæ, & rebus non conuenientes, offeruntur, & eiusdem imperio voluntatis, prout decet, non subsunt, immediate ab eorundem spirituum intemperie prouenit. Hi enim, cum fluidum subtilissimum existant, in se considerati, aliam constitutionem naturalem habere nequeunt, quam qualitatem & quantitatem decentem, quibus conuenienter se habentibus, motus decens etiam adest. Quantitas autem hic non peccat, ergo qualitas, quæ ipsa est temperies, præternaturalis

A 3

erit,

erit, adeoque intemperies adest, & quidem talis, ut partes actiuiores peregrinae iis intermixtae sint. Quoniam autem spiritus ex sanguinis massa fiunt, eique inhaerent, & in cerebri substantia corticosa secretionem subeunt, & hinc in substantiam medullarem cerebri, & inde ulterius, pergant, necesse est, eorundem temperiem & intemperiem a sanguinis, bona vel mala, temperie provenire. Vnde recte adfirmatur, qualis est sanguis, tales sunt spiritus.

§. V.

Sanguis a variis causis ita vitiatum reddi potest, ut culpa viscerum sanguinem depurantium, ab inflammatione variarum partium grauiori, a febribus, & aliis. Hoc loco autem inflammatio menyngis pia, & partis corticosae cerebri, intemperiem talem spiritibus conciliat, quia immediate ex sanguine, feruidiori & acriori, spiritus euolui & secerni debent, cum alius sanguis ad cerebrum haud perueniat. Itaque ex sanguine, intemperato hoc reddito, intemperati quoque spiritus in cerebri substantiam medullarem secernuntur, qui praeternaturalem etiam motum inde exercent. Atque ita scire licet, cur, & quomodo, haec inflammatio delirii phrenitici causa sit. Haec igitur inflammatio si absit, a quacunque causa delirium fiat alia, phrenitis dici haud debet.

§. VI.

Febris coniuncta vel ab eadem causa, quae inflammationem facit, simul, excitatur & tunc statim a principio comes adest; vel ab inflammatione modo recensita, quae & statim inflammationem durae menyngis combinatam habere potest, ubi utraque concurrat, infertur; vel denique ab aliis causis primo praesens est, & efferatiori sanguine in toto reddito, eandem menyngis pia, & corticosae cerebri substantiae, ut & menyngis durae,

durae,

duræ, inflammationem excitare valet, vt ex causis, inflammationis dictæ consideratis, clarius patebit, ad quas hinc progredi consultum est.

§. VII.

Immediata inflammationis menyngis piæ, & corticosæ cerebri substantiæ, causa est proportio sanguinis in his partibus ita vitiosa, vt partes salino-sulphuræ acres, biliosæ veteribus dictæ, eminentiores & auctiores in eodem reddantur, serosæ vero blandæ magis deficient. Hac proportione vitiosa inducta, cum igneæ particulæ copiose liberentur, & sui iuris reddantur, non potest non efferatior ibi fieri calor, & spirituosæ, in eodem sanguine hærentes, similiter intemperatæ, & ad exorbitantem motum habiles, reddi, quales hinc secernuntur & in cerebrum abeunt.

§. VIII.

Proportionem sanguinis, in his partibus hærentis, vitiosam reddit stasis eius, seu motus progressiuus ita impeditus, vt effluxus euadat minor, adfluxus autem vegetus permaneat. Atque hæc est causa mediata proximior. Dum enim sanguis pergere rite non valet, serosæ tenues partes, adhuc ibi præsentès, secedunt & exeunt, adeoque imminuuntur, globuli vero sanguinis accumulantur, motumque intestinum adquirunt maiorem, adeoque igneæ particulæ euoluuntur, quo ipso iam tacta vitiosa proportio emergit.

§. IX.

Stasis hæc debetur obstructioni inæquali, in extremis subtilissimis arteriolaris facta. Hæ enim, in statu naturali, transituro sanguini viam satis commodam præbent, vt infinitis fere in locis particulæ spirituosæ, circa has extremitates, colari, & in tubulos cerebri recipi, sanguis vero ex his arteriolarum extremitatibus in respondentes venulas redire, queant. Si autem hæ extremitates

mitates

mitates obstruantur, tardiorque sic eueniat exitus, stas sanguinis oritur, & iam recensita eueniunt.

§. X.

Obstructio hæc oritur vitio vel contenti, seu ipsius sanguinis, vel parietum vasculorum, cum etiam hic nihil aliud occurrat, quam parietes vasculorum extremorum, & cavitates ab his determinata. Parietes itaque vasculorum, si ad se inuicem proximius accedunt, angustior relinquitur cavitates, quam vt recte sanguis transire queat, vnde tardius transit. Cavitates autem exiguæ, si sanguis sit spissior & crassior, cedere & ampliores reddi nequeunt, adeoque ab hoc ipso transitus redditur impeditior. Ergo vitium vel contenti seu sanguinis, vel parietum, vel seorsim vel coniunctim, obstructionem dictam parit.

§. XI.

Sanguis in culpa est, si peccet vel quantitate nimia, vel qualitate. Nimia quantitas eius iamdum progressum tardiozem efficit, sique simul actiuior deprehendatur, biliosæ acriores partes etiam copiosiores adsunt. Qualitas id facit, si vel acrior, biliosior, fermentificus vel spissior sit. Ille, irritando & vellicando fibrillas extremorum vasculorum, hæc angustiora efficit; hic per se inhabilior ad transitum est, vt iam commemorauimus.

§. XII.

Parietes vasculorum proximius ad se accedunt per crispaturam fibrillarum, quam & sanguis, dicto modo, ipse facere solet, vel alia acria ibidem accedentia, vt humor extrauasatus, ibi decubitus faciens, & acrior euadens. Læsiõ etiam, a violentia externa, huc spectat, ruptis enim quibusdam vasculis pergere per has sanguis nequit, adeoque eadem quantitas per reliqua vascula vna vrgetur, & insimul ichorescentia sanguinis extrauasati concurret.

§. XIII.

§. XIII.

Quæ sanguinis & parietum vasculorum recensita iam mala efficere possunt, ad causas mediatas remotiores pertinent. Temperamentum itaque sanguineum actiuus gaudet partibus, & ad plethoram magis inuitat. Biliofa sanguinis temperies abundantiores biliosas habet partes, quæ augmentum vitiosum capere facile queunt, quod adhuc magis de atrabilario valet temperamento. Aetas vegetior, actiuiori cum gaudeat sanguine, & errores diætæ facilius committat, vicinior huic malo est, quam reliquæ ætates. Vterque quidem sexus obnoxius est huic morbo, melior tamen maiorem ad eundem habilitatem obtinet. Habitus sicciior tum totius, tum inprimis capitis, promptiorem morbo admissionem præbet.

§. XIV.

Aer calidior partes sanguinis serosas dissipat, biliosas acres promptius euoluit & acuit, vnde insolatio, inuitasse hoc malum, visa fuit. Frigidior aer secretionem & diffationem biliosarum impedit, crispaturam fibriliacum infert. Cibi calidiores, aromatica, acria, volatilia, imo & medicamenta nimis calida, potus vini generosi, si largius & crebrius adsumantur, partes biliosas acres nimis augent, serosas blandas vero absumunt. Vigiliæ nimix prouentum acrium biliosarum partium promouent, serique absumtionem iuuant. Motus nimius similem effectum edit. Per adfectus animi efferatiores massa sanguinea euadit acrior, & calidior, vt ira, excandescencia, venus nimia, testantur. Mœror, modum excedens, in calidioribus & scorbuticis retentionem actiuiorum partium, & stasin, promouet. Homorrhagiæ ordinariæ salutare, lochia, menses, hæmorrhoides, inprimis in calidioribus, si sup-

B

priman-

primantur, ad hoc morbi genus multum conferre possunt.

§. XV.

Febres acutæ, & vehementiores ardentes, malignæ, pestis, variolæ etiam nonnunquam, eandem labem induxerunt. Inflammationes grauiore internæ, inprimis angina, peripneumonia, pleuritis, inflammatio diaphragmatis, intestinorum, erysipelas faciei &c. metastasi facta, aliquando in phrenitidem abierunt. Dolor & calor capitis, intensior & contumax, non raro phrenitidi initia dedit. In omnibus enim his sanguinis rarefactio, acrimonia biliosa, & spissitudo, serique blandi defectus, adsunt, vt stasis illa facile excitari queat. Idem malum a morfu canis rabidi ortum obseruatum est, inprimis neglecto. Nec omittendæ sunt læsiones capitis, inprimis grauiore, quæ stasin talem, ob causas ante laudatas, efficere valent, nisi prouide & mature id præcaueatur.

§. XVI.

Phrenitis primaria dicitur & est, quæ statim, absque morbo alio prægresso, ægrum corripit, symptomatica autem dicitur, quæ ex morbo alio ortum habet, siue febris prægressa, siue inflammatio alia præcedens, siue vulnus & contusio cerebri, siue alius morbus, eam fecerit, & non minus vera, quam illa, est, cum essentialia eadem occurrant. Hanc quidam paraphrenitidem vocauerunt, quo tamen nomine alii tam mitiorem phrenitidis gradum, quam delirium, ex inflammatione diaphragmatis, iuxta nonnullos etiam aliarum partium internarum, sine tamen inflammatione menyngis & cerebri superueniente, adeoque per consensum tantum ortum, designant. Gradum quoque phrenitis diuersum exhibet, alia enim remissior, alia grauior, alia grauisima, est, pro ipsius inflammationis, febris & delirii gradu

gradu diuerso, qui etiam hic locum habet, & per sympto-
mata occurrentia se manifestat diuersa. Malignior
quandoque deprehenditur, calorem occultans, & medi-
cum, nisi cautus sit, fallens. A causis differentiam ad-
quirens phrenitis ex ipsarum causarum prægressarum
& præsentium consideratione patescit.

§. XVII.

Adesse hoc mali genus, ex delirio, febris & inflam-
mationis dictarum symptomatibus, & causis manifestis,
cognoscitur. Delirium continuum sensibus patescit,
agunt enim phrenitici & loquuntur absurda & incon-
grua. Est autem hoc delirium pro diuersitate tempe-
ramenti ægrorum diuersum. Occurrit enim cum fero-
cia, clamore, inquietudine, inuerecundia, oculis mobi-
libus, ferocibus, toruis, squalidis, oris motu vario, ani-
mo lædendi alios, vbi conuitia audiuntur, insputatio
videtur, cum stridore dentium, robore insigni, vt etiam
compesci debeant, e lecto exsiliunt, & nisi id impedia-
tur, ex alto se præcipitant, quod in temperamento bi-
lioso magis fit. Omnia hæc, si atrabilarium subsit tem-
peramentum, vehementiora obseruantur, & immaniter
sæuiunt ægri, vt coerceri fere nequeant. Quod si sanguineo
æger præditus fuerit temperamento, absurda fiunt cum
risu & hilaritate & garrulitate, vbi multa loquitur in-
concinna, reliquaque paulo mitiora, incongrua tamen,
videntur. Ad melancholicam sanguis si vergat tem-
periem, delirium cum silentio quoque, & stupore quasi,
& tristitia, combinatum occurrit, vti etiam, si tempera-
mentum ad aliud magis inclinēt, alia se ostendit varietas.

§. XVIII.

Febrim coniunctam notant symptomata eiusdem
essentialia & reliqua. Calor adest continuus in toto,
vehementior vel paulo remissior, aliquando etiam ma-

lignus, subdolus. Pulsus deprehenditur celer, simul durus & vehemens, interdum frequens, maligniori statu praesente. Respiratio sublimis, magna, ut & rara, deprehenditur, pro rarefactionis & virium gradu. Vigiliae obseruantur contumaces, vel certe somnus, si accedat, turbulentus, in quibusdam continua inclinatio ad somnum, & sopor, cum delirio obseruatur, quod aliquando statim a principio videtur, aliquando in hunc statum abit. Appetitus prostratus est, sitis vero vehemens vrget, aliquando abest, calore tamen maiori praesente. Urina rubicunda & flammea est, separationem subeuntibus partibus biliosis efferatis, quae, si secessum haud acquirunt, tenuis, alba & aquea, cernitur urina. Aliquando etiam alui excrementa minus tincta, sed albida, secedunt, malo cum omine, cum bilis secessus tunc quoque haud fiat debitus.

§. XIX.

Inflammatiō menyn̄gis piæ & partis cerebri corticosa, ut & menyn̄gis duræ, se prodit per calorem frontis, dolorem capitis intensiorem, cum calore ibidem maiore, qui dolor tamen, in progressu, ob delirium non amplius sentitur; per ruborem oculorum, faciei, genarum, colli, sanguine hic quoque, ob stasim in illis partibus factam, magis rarefacto reddito, & partibus igneis copiosius liberatis, huc etiam se diffundentibus. Lingua aspera, sicca, nigricans, feбри quidem ardentiori maximam partem debetur, facilius tamen oritur, si partes vicinæ hæ intemperatiores sint.

§. XX.

Om̄nibus his adfectibus, seu symptomatibus, si iungamus causas mediatas remotiores manifestas, §. 13. 14. 15. recensitas, & in ægroto prægressas, vel adhuc præsentēs, non possumus non determinare, adesse phrenitidem.

Quodsi

Quodsi autem, malignitate concurrente, febris & inflammationis laudatæ signa sint obscuriora, vt magis ad maniam pertinere videri posset, optimum & tutissimum est, vt tales ægros curandos eadem tractemus ratione, ac si essent phrenitici. Diebus enim xiv. præterlapsis, manifestum fiet, phrenitis fuerit, an mania, & hoc modo nihil negligitur, nihil damni infertur. Nam mania chronicum malum est, & a medicamentis, phrenitidi conuenientibus, itidem mitigatur, minimum haud deterior redditur. Phrenitidi autem latitanti præsentem mature sic prospicitur, & nihil ita ommittitur, quod ad conseruandam vitam facere potest vlllo modo. Contrarium si fiat, mors certo certius acceleratur.

§. XXI.

Periculosa, nunquamque negligenda, phrenitis est, febris enim acutæ combinata partis tam nobilis inflammatio est, adeoque illa euadit periculosior, cum & hæc, in se spectata, destructionem sui subiecti tenerioris, mollioris, & delicatioris, facile inferre valeat. Malus exitus timendus tunc magis est, si & delirium adsit vehementius, & nullam, optimis quoque remediis adhibitis, in progressu ostendat remissionem. Febris grauior vel malignior adsit, pulsus reddatur frequens, debilis, vigiliæ cum delirio contumaces permaneant, somnus, si superueniat, non mitiget delirium, sed turbulentus magis sit, vel sopor cum desipientia statim adsit, & permaneant, vel etiam superueniat, sitis tum nimis vrgens, tum præter rationem cessans, appareat; temperamentum biliosius in ægro adfuerit, in subiecto, ad senium magis inclinante, morbus si contingat; læsio capitis violenta eam induxerit, vel ex alia parte inflammata, metastasi facta, sit nata phrenitis. Exitiosum admodum erit, vrinam esse pallidam & crudam,

excrementa alui pallida reddi, vel vtramque hanc excretionem pertinaciter cessare, substillum narium euenire, vomitum æruginosum contingere, singul-tum, motus conuulsuos accedere, tremorem labio-rum, vel digitorum, vel artuum, fieri, floccos ægrum legere, extrema euadere frigida, vlcera, si quæ adsint, subito sicari, stuporem superuenire vel syncopen.

§. XXII.

Spem aliquam salutis adfert, contraria dictis si eueniant, viresque sic satis sibi constent, adeoque adsit & delirium mitius & febris benignior, pulsus robu-stior, vrina ruffa, & coctionem exhibens, somnus rediens, delirium, interualla lucida constantia adquirens, mens-que subinde rediens, reliquis recte respondentibus. Nam breui ante mortem redire etiam solet, sed sympto-mata reliqua graua permanent, & hinc instantem mor-tem nuntiant.

§. XXIII.

Cum ex acutis morbis sit noster adfectus intra quatuordecim dies, & citius, desinit, vix diutius produ-citur, quin vel superetur, vel iugulet ægrum, vel in alium morbum abeat. Modus euentus ad salutem ita se habet, vt vel per discussionem maturam finiatur, vel per euacuationem criticam, prægressis signis coctio-nis, & in die critico, vt per hæmorrhagiam narium sufficientem, hæmorrhoidum fluxum, sudorem, vt & vrinam copiosam, diarrhœam biliosam, omnibus reli-quis huc consentientibus. Ad mortem fit transitus per corruptionem & resolutionem destructiuam vel sangui-nis, vel menyngum ac cerebri. Illud fit maligniori, vehementiori, & indomita, feбри permanente, hoc, si suppuratio contingat, vel in gangrænam & sphacelum mutetur inflammatio. Vtrobique accedere solent mo-tus

tus

tus conuulsiui, vel paralyfis, vel coma, vel lethargus, vel catalepsis, vel alia. In morbum alium mutatur, si vel, fermento febrili inæquali superato, partes acidobiliofæ in massa sanguinea exuperantes permaneant, & maniam inferant, vel, partibus biliosis secedentibus, acidæ fixiores eminentes reddantur, a quibus melancholia inducitur, quod tamen rarius obseruari solet.

§. XXIV.

Cum delirium phreniticum ab inflammatione meningis piæ & partis cerebri corticosæ dependeat (§. 5.) febris autem coniuncta vel ex eadem inflammationis causa orta sit, vel præcedens huic inflammationi ansam præbuerit (§. 6.), & inflammatio & febris, si curare morbum hunc velimus, remoueri debet. Inflammatio remouetur, si stasis sanguinis in his partibus expediatur; febris autem tollitur, si partes acres biliosæ fermenticæ, in sanguine exuperantes, annihilentur. Quoniam autem eadem particulæ biliosæ acres stasin sanguinis in partibus dictis, & febrim in toto, efficiunt (§. 6. II.), adeoque hæ corrigendæ & eliminandæ sunt, eadem remedia, quæ stasin expediunt, feбри remouendæ vna sufficiunt. Ergo staseos tantum expeditionem, symptomatumque vrgentum mitigationem, procurare debemus, vt phrenitidis obtineatur curatio.

§. XXV.

Stasis vt expediatur necesse est, vt tam sanguinis, quam parietum vasculorum arteriosorum vitia (§. 10. II. 12.) corrigamus; causa enim ablata tollitur effectus. Sanguis igitur quantitate nimia peccans imminuendus, qualitatem vitiosum habens, alterandus, eiusdemque motus, ad partem adfectam impetuosior, refrenandus est.

§. XXVI.

§. XXVI.

Quantitas sanguinis excedens optime imminuitur per venæsectionem. Administrari autem hæc debet statim in principio, viribus adhuc constantibus, & quidem in brachio, vel, si mensium obstructio occasionem dederit, in pedibus institui solet, a quibusdam etiam frontalis vena eligitur, quæ tuto secari potest, magis tamen deriuandi fine. Deriuatio etiam per sectionem raninarum obtineri posset, sed in delirantibus difficillime peragitur, & hæmorrhagia nimia facile inde excitatur, non commode compescenda, vnde hic melius ommittitur. Jugularis etiam secta vena a quibusdam laudatur, quod reiiciendum non est, modo recte deligetur, quæ tamen itidem non tam ad quantitatem imminuendam, quam deriuationem obtinendam, adhibetur. Hirudines venis hæmorrhoidalibus applicatæ non, nisi specialissimo indicante præsentem, vt in hæmorrhoidibus suppressis, locum habent, &, ob inordinatum delirantium motum, & agitationem corporis inconcinnam, vix recte admoueri queunt. Si tamen apertio hæc ex reliquis circumstantiis utilis, vel necessaria, videtur, frictio hæmorrhoidum cum foliis ficus a nonnullis suadetur, eum in finem instituta. Excitatio hæmorrhagiæ narium, si venæsectio necessaria non admittatur, quandoque, ceteris consentientibus, in vsum vocari potest. Arteriarum temporum sectio a quibusdam extollitur, sed rectius venæsectio eius loco adhibetur, cum & hic ligatura ab ægris facile remoueatur, cum vitæ periculo. Quantitas sanguinis euacuandi sufficiens sit, non tamen nimia.

§. XXVII.

Qualitas sanguinis vitiosa hic est acrimonia biliosa fermentatiua, & spissitudo eiusdem. (§. II.) Acrimonia biliosa

biliosa cum a partibus biliosis acribus, in sanguine eminentibus, & euolutis, & a defectu feri blandi, demulcentis, proueniat, partes illæ & corrigendæ & minuendæ sunt; serum autem blandum conueniens restaurandum est.

§. XXVIII.

Partes biliosas corrigunt & per poros cutis eliminant diaphoretica & bezoardica, media & fixa, vt mixtura bez. ex tinctur. bez. Wedelii, mixtura simplici & essentia scordii, cum ess. anod. aliquot guttulis, ess. alexiph. Stahl. & aliorum. Camphora etiam hic locum habet, & optimum edit effectum, cum absorben- tibus & nitrosis data, ita, vt pro dosi gr. semis vel. $\frac{2}{3}$ gr. impendantur, quidam etiam ad gr. ij. iiij. adscendunt. Ex fixioribus huc pertinent pulu. bez. Wedel. Sennerti, lapis de Goa, pulu. e chelis cancror. Londin. antim. diaph. bezoard. mineral. martiale, lap. cancr. vel per se, vel cum succo citri saturati, cinnabar. natiua, anti- monii, spec. de hyacintho.

§. XXIX.

Corrigunt, & per aluum euacuant, lenientia, in principio morbi, vt &, si aluus sit obstructa, vbi rhabarb. vel rhapont. cum nitro vtile est. Ita quo- que clysteres habent locum ex emollientibus, tempe- rantibus, & aluum lenientibus, concinnati, v. g. ex rad. alth. malu. lil. albor. scorz. pæon. tarax. herb. 5 emoll. endiu. lactuæ pariet. violar. beton. floribus buglossi, verbasc. chamom. nymph. sem. aneth. prun. dulc. caric. pingu. sem. 4. frigid. mai. lin. fœn. græc. fol. sennæ rhabarb. mechoac. colat. addendo elect. lenit. dia- cathol. nitr. lapid. prunell. & vitell. ouor. Celeberrimus Boerhaue commendat etiam purgantia antiphlo- gistica, cremorem tartari, cryst. tart. & ipsum tartarum, sal polychrest. pulpam tamarind. decoct. eorum, & pul-

C

& pul

& pulpam cassiæ. Quidam emetica quoque proponunt, sed minus conueniunt, quia pressio vasorum fit maior, & ad caput magna vi sanguis vrgetur, quod potius omni præcauendum est modo. Si autem nondum adsit phrenitis, timenda tamen sit, fomesque biliosus, in ventriculo hærens, sui eliminationem citiorem postulet, ipecac. vel sal vitrioli blandissimam euacuationem præstare potest, si autem per inferiora is euacuetur, longe tutius id erit.

§. XXX.

Partes biliosas acres corrigunt, figendo & inuertendo, salia media, nitrum depuratum, perlat. arcan. duplic, triplicatum, pulueribus vel subdupla, vel subtripla, vel subquadrupla, quantitate miscenda. Corrigunt easdem figendo, acidula, tinctur. flor. papau. rhoead. bellid. violar. rosar. clyffo antimon. parat. spiritus vitriol. cephal. cum mixtura simplici rectificata, acetositas citri, in decoctis & alias. Temperant quoque eas diluentia, paulo post recensenda. Corrigunt easdem sulphurea blanda obtundendo, & inuoluendo, farinaea vt hordeum & auena in decoctis, semina 4. frigida maiora, in emulsionibus, gelatinosa, rasur. cornu cerui, eboris, in decoctis, vel gelatinis, recenter inde paratis, vel acidulatis, vel minus, anodyna refracta dosi cum bezoard. data, essent. anodyn. in mixturis, diascord. Fracast. in bolo, theriac. cœlestis in pilulis & potionibus, sem. papau. albi in emuls. sirup. papau. alb. in iisdem, sirup. papau. rhoead. in potionibus. Anodyna hæc non promiscue exhibenda, vel continuanda sunt, sed magis, si omnia sint efferata, vigiliæ urgeant, & vires consentiant, nec adsit frigus, vel tremor artuum, vel extrema instent. Maiori autem dosi opiata non facile danda, sed summa adhibita prudentia, nec facile ante, sed post, diem duodecimum, circumstantiis consentientibus.

§. XXXI.

§. XXXI.

Externa etiam adhibita partibus biliosis alterandis, & temperandis, conuenientia sunt, ex temperantibus, resoluentibus, & discutientibus combinata. Talia sunt epithemata frontalia, ex aqua verben. solan. fedi maior. puleg. rosar. flor. sambuc. tiliæ, aceto vel rosac. vel rutac. vel destillato, nitro antimoniato, philon. Roman. rite composita. Eidem scopo inseruiunt emulsiones externæ: ex sem. 4. frigid. maior. nuc. persic. cum aqua rosar. & camphora, aliisque, paratæ. Vnguent. alabastr. temporibus applicatum, cum camphora & nitro antimoniato, cum vel sine aceto, simplici aut rosato, commodum quoque est. Epithema siccum, fronti applicatum, etiam laudatur, ex mica panis, femine carui, baccis lauri, sale communi, vel nitro, quod vulgo in vsu est in dolore capitis. Spiritus vini camphoratus, vt aliis inflammationibus proficius est discutiendis, hic etiam commendari solet, vertici, temporibus, nuchæ, fronti, linteis duplicatis impositus. Huc quoque pertinet gargarisma ex decocto flor. papau. thoead. cum nitro, vel aliud, ex similibus paratum, vt in vicinia quoque contemperatio fiat. Clysteres temperantes, ex sola aqua, vel sero lactis, vel lacte ebutyrato cum melle, vel oxymelle, pro eodem scopo, imo & fatus ad anum, ex radic. lil. alb. cum sero lactis coctis, a quibusdam commendantur. Ne de pediluuiis, ex herbis refrigerantibus & temperantibus, v. g. ex herb. lactuc. nymph. fragor. malu. violar. foliis falic. flor. melilot. rosar. chamom. &c. cum aqua, vel lacte ebutyrato decoctis, dicamus.

§. XXXII.

Spissitudo sanguinis, cum a defectu feri blandi. & viscositate globulorum sanguinis proueniat, corrigitur partim dictis diaphoreticis, quæ hos resoluunt, & fluxilio-

xiliores reddunt, quod & salia media, iam commen-
data, simul præstant, vt & externa imposita, vna
resoluentia, partim per ea, quæ serum blandum resti-
tuunt, hoc enim sanguini fluxilitatem decentem præ-
bet, partesque biliosas acres vna temperat

§. XXXIII.

Serum blandum restaurant aquea, & gelatinosa,
vt decoct. hord. cum cornu cerui & scorzon. cui &
alia addi poterunt v. gr. rad. graminis, nymph. acetos.
flor. bellidis, papau. rh. rosar. rubrar. fructus berber.
taleol. citri, nitrum depurat. clyssus antim. tincturæ aci-
dulæ superius recensitæ &c. Profunt etiam hoc nomi-
ne potiones, ex aquis diaphor. & temperantibus, v. g.
aqua scorzon. flor. samb. ceras. nigror. acac. acetos.
acetosell. rub. Id. scord. anagall. additis extractis scorz.
contrayeru. bellid. scabios. pulu. diaph. bezoard. ni-
tro depur. sirup. acetos. citri, berber. granat. acid.
papau. rh. &c. Ex iisdem aquis cum sem. 4. frigid. mai.
pæon. card. bened. concinnatæ emulsiones vtilis sunt,
vbi colat. pulu. epilept. March. antim. diaph. pulu.
bez. Sennerti addi poterit. Ad hanc classem etiam
decoct. herb. theæ pertinet, & potus ordin. tem-
peratus.

§. XXXIV.

Motum sanguinis ad cerebrum nimium refrenant
reuellentia & temperantia. Ex reuellentibus est venæ
sectio quoque, quæ etiam hoc intuitu proficua est,
adeoque & quantitatem & qualitatem, & motum, san-
guinis corrigit, & eo minus in principio, si indicetur,
negligenda. Reuellunt etiam vesicatoria, pone aures,
brachiis, plantis pedum, imposita. Reuellunt rubefaci-
entia, ex sem. sinap. nasturt. allio, radice. pyreth. cum
fermento panis mixtis, & plantis pedum imposita. Re-
uellunt frictiones asperæ, in partibus inferioribus, cu-
curbi-

curbitæ furis, dorso, inter scapulas, brachiis, appositæ, cum vel sine scarificatione, vt & clysteres, aluum citantes, superius commemorati.

§. XXXV.

Perspectis, quæ sanguinis emendant vitia, viæ emendandæ restant, si læsionem acceperint. Læsiō itaque externa, per vulnus, casum, percussionem &c. mature, & priusquam phrenitis accedit, corrigenda est, adeoque magis præseruandum, quam admittendum, hoc malum est. Statim itaque, post læsionem factam, & vena secanda erit, & interius laudata diaphoretica & bezoardica, adiectis etiam traumaticis, propinari debent, exterius autem sacculi, & fofus, ex cephalicis, neruini, discutientibus, cum vino coctis, & applicatis, & die & nocte continuatis, tum sanguinis resolutio, conseruatio, & discussio, tum fibrarum læsarum restitutio, procuranda est. Sacculi tales fieri possunt ex rad. pæon. ireos Flor. herb. salu. organ. ror. marin, flor. stoech. Arab. lil. conuall. tiliæ, beton. paralyf. anth. rosar. thur. mastiche, gummi elemi, spica Indica &c. Reliqua insuper, vulneri debita, sunt probe obseruanda. Neglecta autem hæc omnia si fuerint, phrenitisque iam accesserit, eadem quidem tentanda & adhibenda sunt, sed periculosior tunc redditus est status, qui sæpius omnem spernit medelam & diligentiam, nimis sero adhibitam.

§. XXXVI.

Symptomata tandem vrgentia mitiganda veniunt. Ferocia nimia hinc si adsit, vt & alios lædant, & exsiliant, vel similia præstent, ægri, præter remedia iam propofita, hoc robur compescendum est, ligatura manuum pedumque, conuenienter instituta, sic enim arcetur damnum, quod vel aliis, vel sibi metipsis, alias inferrent. Atque hoc in statu conueniunt etiam anodyna,

superius laudata, sed concinne, prouide, & prudenter, adhibita. Motus conuulsiui si timendi sunt, & vesicatoria applicata, & cephalica temperata, reliquis iuncta, profunt, vt pulu. epil. March. sulphur antimonii purum, cinnab. antim. panac. solar. vngul. alcis, antihect. Poterii, dens hippopotami, magister. corn. ceru. &c. Alius adstricta si sit, lenientia proficua sunt, vt clysteres, globuli sacharini, loco suppositorii, rhabarb. vel rhaponticum cum nitro, sal Sedlizense, & alia, Stupor, sopor, lethargus, silentium contumax, si adsint, reliquaque consentiant, liquor cornu ceru. succin. liquor. cephal. & externe aqua apoplectica volatilis, quandoque habent locum. Oris, fauciumque, siccitas ingens si vrget, collutione tepida. ex decoct. flor. papau. rh. mucilag. sem. cydon. cum aqua rosar. facta, & similibus, leuamen adferre conuenit. Et sic alia occurrentia symptomata e suis loculis mitigari debent, quantum vilo modo fieri potest.

§. XXXVII.

Omnibus dictis conueniens iungenda est diæta. Aer itaque temperate calidus vtilis tantum est, intemperatus omnis damnosus. Alimenta, si appetantur, non nisi temperatissima conueniunt, vitatis omnibus acerbis, aromaticis, nimis spirituosus. Potus temperatissimus conuenit, & magis medicamentosus, superius propositus. Quies omni modo conseruanda, & commendanda, somnus blandus, si accedere velit, non turbandus. Adfectus animi vehementes excitari nequaquam, præsentibus autem magis demulceri, debent. Excretiones necessariae conseruandæ, & deficientes in ordinem redigendæ, erunt, aptis oppositis auxiliis.

SOLI DEO GLORIA!

Est

* * *
EST animus numeros carmen ea com-
ponere in aptos

Inque TVAS laudes uerba ligare pedes
Haec etenim poscit pietas, quum culmina

Pindi

Splendidus adscendis; munera docta fe-
rens.

Munera, queis tantos compensat Apollo
labores

Quaeque suum seruant fronde uirente
decus.

Munera, ceu quondam tulit ille Epidau-
rius, artis

Paoniae lumen, nescia quippe mori.

Dignior haec aliis capies, quo dignior
extas

Artibus et studiis, ingenioque potens.

Ergo

Ergo quaesitus, quo nunc splendescis
honore,

Immortale TIBI nomen in orbe parit.
Sis felix, uiuas uitam, quam longius illum
Non uixisse olim, Nestora saecula ferunt.
Haec TIBI gratatur, quo non sincerior
alter

In tantis umquam uerus amicus erit.

*Quum Clarissimus KÜHNEVS ad Doctōris
medicae artis dignissime accederet hono-
res, paucis his distichis ei, tamquam
amico suo dulcissimo, fausta quaeque
precans, hanc dignitatem gratulatur.*

IO. MICH. HOERSSELMANNVS,
Isenac. L. L. C.

